

Greenberg'in Avrasyatik Dil Teorisi ve Türkçe

Ekrem ARIKOĐLU^{1*}

Özet

Joseph Harold Greenberg 20. yüzyılın en önemli dilcilerinden biriydi. O, 1963'te Afrika Dilleri adlı eserinde Afrika dillerini dört ana grupta topladı. Bütün Amerika dillerini Amerind, Eskimo-Aleut ve Na-dene olarak adlandırdı.

Greenberg'in en önemli teklifi ise Avrasyatik büyük ailesi idi. Bu aile Etrüsk, Hint-Avrupa, Ural-Yukagir, Altay, Kore-Japon-Aynu, Gilyak, Çukçi, Eskimo-Aleut dillerini içerir. Bu makalede Greenberg'in eserindeki Türkçe kelimelerin sayısal değerleri verilmekte ve bu kelimelere bazı eklemeler yapılmaktadır.

Anahtar kelimeler:H. Joseph Greenberg, Avrasyatik, dil sınıflandırması, Türkçe, dil aileleri.

Abstract

Joseph Harold Greenberg was one of the most important linguists of 20th century. He classified African languages into four main groups in his “*The Languages of Africa*” published in 1963. He called all of American languages as Amerind, Eskimo-Aleut and Na-dene.

Greenberg's most important proposal was Eurasiatic macro family. This family includes Etruscan, Indo-European, Uralic-Yukaghir, Altaic, Korean-Japanese-Ainu, Gilyak, Chukotian and Eskimo-Aleut languages. In this essay, the quantity of Turkish words in the Greenberg's book is given and some more words are added to them.

key words: Joseph Harold Greenberg, Eurasiatic, language taxonomy, Turkish, language families.

Giriş

Joseph Harold Greenberg, 28 Mayıs 1915'te New York, Brooklyn'de doğdu. Babası Alman, annesi Polonya asıllı Musevî idiler. Müzik okulunda okudu ve ömrü boyunca her akşam piyano çaldı. Ailede İbranice, James Madison Yüksekokulunda Latince ve Almanca öğrendi. Columbia Üniversitesinde klasik Arapça, Akadca ve Slav dilleri üzerine çalıştı. İkinci Dünya savaşı sırasında şifre çözücü olarak askere alındı. Afrika'da çalışırken İtalya'nın işgal edilmesiyle oraya gön-

¹ * Gazi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü Öğretim Üyesi.

derildi. İtalyancayı yerinde öğrendi.

İlk ciddi çalışmaları Afrika dillerinin genetik sınıflandırılmasıyla ilgiliydi. 1960'lı yıllara kadar süren bu çalışmalarda Afrika dillerini; Afroasyatik, Khosian, Niger-Kordofonian ve Nilo-Sahra olmak üzere dört ana grupta topladı.

Daha sonra Amerikan yerlilerinin dilleri üzerinde yoğunlaştı. Kimi dilcilerce iki yüzden fazla gruba ayrılan bu dillerin kökenini; Eskimo-Aleut, Na-Dene ve Amerind olarak adlandırdığı üç grupta topladı.

1980'li yıllarda "Avrasyatik" olarak adlandırdığı teori üzerinde çalışmaya başladı. Bu teoriye göre Hint-Avrupa dilleri ile; Ural / Altay / Kore, Japon, Aynu / Gilyak / Çukçi- Kamçatka / Eskimo-Aleut dilleri arasında köken akrabalığı vardı. Bu konudaki çalışmalarının ilk eseri "Indo-European and Its Closest Relatives, The Eurasiatic Language Family, Volume 1. Grammar, Stanford, California, 2000" adıyla basıldı. Bu eserde 72 gramer (ses, şekil) yapısı üzerinde durulmaktadır. Eserde yukarıda adı geçen dillerdeki ortak zamirler, hâl ekleri, çekim unsurları karşılaştırılmaktadır. Greenberg bu eserin ikinci cildini tamamlayabilmek için zamanla yarıştı. 27 Ekim 2000 tarihinde hastaneye kaldırıldığında eser henüz tamamlanmamıştı. 2001 yılı Martının ortalarına kadar eser üzerinde öğrencisi M. Ruhlen'le birlikte çalışmaya devam etti. 7 Mayıs 2001 tarihinde California, Stanford'da öldü.

Burada üzerinde duracağımız eseri ölümünden sonra (Indo-European and Its Closest Relatives, The Eurasiatic Language Family, Volume 2, Lexicon, 2002, Stanford, California) basıldı. Greenberg'in yaptığı çalışmalarda en önemli özellik mümkün olduğunca en eski kaynaklara inmesiydi. Avrasyatik olarak adlandırdığı teoride de günümüz Hint-Avrupa dilleri yerine, bu dillere kaynaklık etmiş dillerden (Latince, Eski Yunanca, Eski Slav Klisesi Dili, Eski Almanca, Hititçe, Toharca vb...) faydalanmıştır.

Avrasyatik dil teorisinde kelimeler

Greenberg'in "Avrasyatik" teorisinden önce isim babalığını Holger Pedersen'in yaptığı ve İliç-Svitç tarafından geliştirilen "Nostratik" dil teorisi vardı. Nostratik dil teorisi; Hami-Sami, Kartvel, Hint-Avrupa, Ural, Dravid, Altay dillerinin ortak bir "büyük aile"den geldiğini savunuyordu.² Avrasyatik dil teorisinde ise Hint-Avrupa dillerinin Hami-Sami, Kartvel ve Dravid dilleriyle değil de Japon-Aynu-Gilyak, Çukçi-Kamçatka ve Eskimo Aleut dilleriyle köken akrabalığının varlığını savunmasıdır. En önemli nokta ise Ural-Yukagir, Altay ve Kore dillerinin her iki dil teorisyenleri tarafından Hint-Avrupa dilleriyle akraba kabul

² Ercilasun, Ahmet B., *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, Akçağ, Ankara, 2004, s.27

edilmesidir.

Greenberg, adı geçen eserinde, yukarıda sayılan dillerde köken olarak ortak olduğunu düşündüğü toplam 437 kelimeyi inceler. Bu kelimeler içerisinde dil gruplarının temsil oranı şöyledir:

1. Kore-Jap.-Aynu	346	% 79.17
2. Altay	324	% 74.14*
3. Hint-Avrupa	226	% 51.71
4. Ural	213	% 48.74
5. Çukçi	192	% 43.93
6. Eskimo-Aleut	181	% 41.41
7. Gilyak	158	% 36.15
8. Etrüskçe	sadece üç kelime var.	

* Aşağıda yapılacak eklerle Altay grubunun oranı yükselecektir.

Hint-Avrupa + Altay 162 % 37.07 örtüşme oranı.

Hint-Avrupa + Türkçe 122 % 27.91 örtüşme oranı.

Kelimelerin ilk seslerine göre değerler

Eser incelendiğinde kelimelerin sınırlı sayıda sesle başladığı görülmektedir. Örnek kelimelerin hangi sesle başladığını gösteren tablo şöyledir:

K - 89
P - 62
T- 58
A- 47
<u>S- 36</u>
5 ses 292 kelime % 66.81
M- 33
N- 28
L- 13
E- 12
O- 11
<u>U- 10</u>
11 ses 399 kelime % 91.30

Burada incelenen dillerde ortak olduğu düşünülen kelimelerde baştaki beş ses en büyük rolü üstlenmiş. Bu sesler tonsuz. Aralarına tek ünlü (a) sesini almışlar. Sonraki altı sesin özelliği ise tonlu olmaları. Acaba tonsuz sesler somuta, tonsuz-

lar soyuta mı denk geliyordu? Greenberg tonluluk tonsuzluk arasındaki böyle bir ilişkiden değil de erkekliğin kalın, dişiliğin inceyle temsil edildiği yolunda bir görüş yazıyor aça (baba), ece (anne), aka (erkek), eke (kız) gibi...

Diğer dil grupları ile Genel Türkçe arasında bazı ses denklikleri de var. Bunlardan en önemlisi Ana Altaycada var olduğu bilinen kelime başı p- seslerinin Türkçede sıfıra karşılık gelmesidir:

Diğer Diller Ana veya Eski Türkçe

per, pal (bee)*	arı
pus (blow)	(*es-, uş-)
pon (bone)	in-cik
perk (desire)	erk, irk
pap(p)a (father)	aba
pat (field)	atır, atız
par (fire)	ört
pad, pat (foot)	adak
pirka (high)	yar
puto (hole)	üt
pa(n)te (open)	aç-
palañ (palm)	aya
per, pal (red)	al
pek (sharpen)	eke, ike, eye
peri (tear)	ür-, üs-, üz-
par (tired)	ar- (argın)

Latince kelime başı s- sesleri bazı kelimelerde Türkçede sıfıra karşılık geliyor. Bu kural diğer dillerin çoğu için de geçerli:

<u>Latin</u>	<u>Ana veya Eski Türkçe</u>
scabo (tırış ol-)	kobla- (keskinleştir-)
stereus (dışkı)	terek, tezek
squalus (büyük balık)	*kialu (balina, büyük balık)
spica (sivri)	eke, ike, eye
stella (yıldız)	Moğ. tergel (dolunay)

Greenberg'e ekler

Greenberg'in Türkçeden karşılık göstermediği bazı kelimelerin Türkçede bu-

lunduğunu düşünüyoruz. Daha dikkatli ve derinden yapılacak bir incelemede bu kelimelerin sayısı artırılabilir:

Greenberg'in Kök kelimesi Türkçedeki muhtemel karşılığı

1. ka-m (above)*	ka- (kabuk, kapak..)
2. tur (accompany)	tür-, ter-, tiz-,
3. ol, el (armpit)	elig
4. lonk (arrow)	ok
5. yugo (belt)	yaka
6. pus (blow)	es-, uş-
7. belk (bright)	balk-ı-r-
8. lek (collect)	ek-le-
9. lep (cover)	ab-a-n-
10. saru (dry)	sarıg
11. som, sim (dye)	som (Hak. Resim)
12. tamp (eat)	tam-ak
13. alike (fear)	al (hile)
14. kau (hammer v.)	kaz-
15. api (hole)	*apış
16. kes (hurt)	kes-
17. tel (hurt)	tel-
18. kus (kiss)	kuç-
19. kin, kil (long)	ken-iş
20. anga (mouth/opening)	a-ğız / a-çmak
21. al (other)	ol, al (Kırgız)
22. ku (pour)	ku-d-
23. per, pal (red)	al
24. nay (river)	çay
25. par (shine)	par-la-
26. aw (speak)	ay-
27. yu (spring water)	yu-
28. kur (throat)	kur-ugsak
29. koy (wave n.)	koy
30. ut (wood)	ot-un

* Kelime köklerine verilen İngilizce anlamlar Greenberg'e ait.

Greenberg'in verdiği kök kelime örneğiyle Ana veya Eski Türkçedeki şekillerin çoğunlukla örtüştüğü görülüyor. Hatta bazı kelimelerde Greenberg'in verdiği iki heceli kelime köklerinin Eski Türkçe örneklerinin tek heceli, daha alt birimdeki köklerden oluşuyor. Bu tür kelimelere bazı örnekler:

Greenberg'in kök kelimesi Ana veya Eski Türkçedeki karşılığı

1.muta (all)	büt-
2. tuma (all)	tüm
3.aña (animal)	añ
4.ave (hunt)	āv
5.sunka (enter)	sığ-
6.kupsa (extinguish)	kıp-
7.pirka (high)	yār
8.kela (laugh)ā	kül-
9.tekw (pour)	tök-
10. silu (rub)	sil-
11.pene (sharpen)	biz
12.kapa (skin, bark, cover)	kāp
13. maki (tai)	bā -
14.sari (wind)	sār-

Dil doğuş teorilerinde bilim adamlarının ırk mensubiyetlerinin çoğunlukla belirleyici olduğu bir gerçektir. İnsanlar kendi dillerinin en eski olduğu duygusuy-la hareket ettiklerinden bilimsel gerçeklerden uzağa düşmüşlerdir. Greenberg'in bir Altay dilleri uzmanı olmadığını, fakat teorisinde Altay dilleri (Türkçenin) nin önemli yer tuttuğunu göz önünde bulundurursak, gelecekte yapılacak çalışmalarda, Türkçenin diğeri dillere yaptığı katkılar konusunda daha fazla bilgiye ulaşacağımız kanaatindeyim.